

Amsterdam, 30 juli 2021

Nadere toelichting op het idee van de oprichting van de Raad voor Juridische hulp, ter vervanging van de Raad voor Rechtsbijstand, het Juridisch Loket en de sociaal advocaat als zelfstandig ondernemer

Auteur: Heleen over de Linden

Afbeelding: website rechtencircuit

Inleiding

Op 19 juli 2021 publiceerde advocaat Caren Schipperus een interessante opinie in het FD. Zij stelde voor dat de Zuidas Advocatenkantoren een duid in het zakje doen om de sociale advocatuur in stand te kunnen houden. Op zich een goed idee, maar ik denk niet dat daar draagvlak voor is, mede vanwege het feit dat dan uiteindelijk het bedrijfsleven de rekening betaalt, verdisconteerd in het uurtarief van de Zuidas advocaat.

In het Financieele Dagblad van 31 juli 2021 licht ik mijn idee tot oprichting van de Raad voor Juridische Hulp nader toe. Het maximum aantal woorden voor een ingezonden brief liet echter niet toe om mijn standpunt uitgebreid toe te lichten. Vandaar deze extra toelichting die op mijn website wordt geplaatst.

Achtergrond van het probleem

De houdbaarheidsduur van de sociaal advocaat als zelfstandig ondernemer is verstreken. De belangrijkste reden is daarvan is gelegen in de betaling door de Raad voor Rechtsbijstand aan de sociaal advocaat. De betaling is losgekoppeld van de verrichte arbeid. In theorie betaalt de Raad voor Rechtsbijstand het gewerkte aantal uren van de sociaal advocaat, maar in de praktijk komt het erop neer dat de sociaal advocaat veel onbetaalde overuren maakt die niet door de Raad worden vergoed. En dat heeft alles te maken met het forfaitaire betalingssysteem.

De Orde van Advocaten is al jarenlang in gesprek met de Minister van Rechtsbescherming om te komen tot een akkoord over een betere betaling van de sociaal advocaat. Het heeft echter niet mogen baten. In juli 2021 is duidelijk geworden dat de Orde het gesprek met de Minister heeft opgeschort

omdat laatstgenoemde niet bereid is om een fair uurloon aan de sociaal advocaat toe te zeggen. Voor de beeldvorming: Het budget voor gefinancierde rechtsbijstand bedraagt per jaar: 36,5 miljoen. Nodig (volgens prognose) 150 miljoen.

Het probleem nader toegelicht: de forfaitaire betaling

Sociaal advocaten worden niet uitbetaald per uur, maar per punt. Elk punt staat voor een bedrag van € 124,73- bruto. Op zich is het geen slecht uurloon, ware het niet, dat dit geen uurloon is. De Raad bepaalt hoeveel punten worden toegekend voor een bepaalde zaak. Dit puntensysteem bestaat al sinds jaar en dag en daar verandert niets aan. Hooguit fluctueert het tarief per punt met enkele euro's per jaar. Zo krijgt een familierechtadvocaat voor een omgangsregeling of alimentatiegeschil 7 punten, hetgeen neerkomt op $124,73 \times 7 = € 873,11$ en voor een echtscheiding (eenzijdig verzoek) met nevenvoorzieningen, zoals een ouderschapsplan, alimentatie, boedelverdeling en het maken van afspraken over de verkoop van de echtelijke woning 10 punten. Dit komt bruto neer op € 1247,30 incl. 21 % BTW. Echter, een dergelijke scheiding, of omgangsregeling komt nagenoeg nooit tot stand op basis van het genoemde aantal uren. Een echtscheiding met nevenvoorzieningen kost al snel driemaal zoveel tijd en een doorlooptijd van 7-12 maanden. In veel gevallen dient de wederpartij ook nog een zelfstandig verzoek in of wordt nog een procedure binnen een procedure gevoerd, de zogeheten voorlopige voorziening (met een gang naar de rechter) hetgeen allemaal niet extra wordt betaald. Het is te gek voor woorden. Daarbij komt ook nog eens dat de advocaat slechts na afloop van deze procedure krijgt betaalt. De Raad beoordeelt ook de vraag of de advocaat wel krijgt betaalt en vervolgens hoeveel. Het komt voor dat de advocaat geen cent krijgt omdat de Raad achteraf oordeelt dat het geschil van eenvoudige rekenkundige aard was of niet juridisch inhoudelijk. De advocaat loopt daarmee een behoorlijk financieel risico, dat hij niet direct kan afwentelen op de client. Wel in theorie, maar in de praktijk geldt toch meestal dat van een kale kip niet kan worden geplukt.

Bij dit alles komt bij dat de sociaal advocaat dit uurtarief ontvangt in hoedanigheid van zelfstandig ondernemer die alle noodzakelijke kosten van kantoor, personeel, verzekeringen, opleiding, abonnementen, belastingen, administratie en ICT ook uit dit uurloon dient te voldoen. Voorts dient de advocaat te beschikken over een alimentatierekenprogramma, abonnementen op vakliteratuur en deugdelijk beveiligde ICT. Want, indien de advocaat een fout tijdens een procedure maakt, doordat hij bijvoorbeeld niet van een wetwijziging op de hoogte was, of niet snel genoeg een fax aan de rechtbank kon sturen, dan kan hij zijn karige tijd ook nog aan een klacht/tuchtprocedure gaan besteden.

Afbeelding: uit tijdschrift intermediar

Het financiële risico dient te liggen bij degene die daarvoor verantwoordelijk is: de overheid

Wie draagt de kosten voor procedures die veel meer tijd kosten dan het forfaitaire bedrag dat de overheid uitkeert? De sociaal advocaat en dat is op zich vreemd. Het gaat hier niet om de zelfstandig ondernemer die voor eigen rekening en risico onderneemt. Dit laatste is pas aan de orde wanneer men onderneemt en zelf bepaalt waar men inkoopt, welke offertes men afgeeft en tegen welk uurtarief men werkt. In het geval van de sociaal advocaat bepaalt de overheid bij voorbaat middels wetgeving wat de sociaal advocaat aan honorarium ontvangt. De overheid legt hiermee het financiële risico bij de advocaat. Het is dan te makkelijk gezegd dat de advocaat maar moet proberen de zaak "te klaren" voor het forfaitaire bedrag. Dit blijkt in de praktijk meestal niet mogelijk.

De spagaat waarin de advocaat terecht komt is dat hij enerzijds in het achterhoofd moet houden dat hij weinig krijgt betaald dus dat hij de zaak moet trachten binnen het gestelde aantal punten tot een goed einde te brengen. Anderzijds echter heeft de advocaat ook zijn beroepseer en het gedragsrecht. Op grond van zijn beroepseer is het zijn eer te na om een zaak af te raffelen omdat het nu eenmaal een toevoegingszaak is. Het is als een arts die ook een patiënt niet aan zijn lot overlaat wanneer deze hulpbehoevend is. Deze spagaat leidt ertoe dat de advocaat in de meeste gevallen een veelvoud aan tijd kwijt is ten opzichte van de punten die de overheid vergoed. Anderzijds heeft de advocaat te maken met het klacht-, en tuchtrecht. Mocht hij de kantjes ervan af lopen en zijn client de zaak verliezen, dan is de weg naar het klacht-, en tuchtrecht al snel door client gevonden.

Afbeelding: Orde van Advocaten

De Raad voor Rechtsbijstand kan dan wel aanvoeren dat indien een zaak ingewikkeld en tijdrovend is, men extra uren kan aanvragen. Elke sociaal advocaat weet dat dit geen eenvoudige zaak is. Zo dient de advocaat veel argumenten op diverse vlakken aan te voeren ter onderbouwing van het standpunt dat in deze specifieke zaak extra uren dienen te worden vergoed. Het is eerder hoge uitzondering dan regel dat een dergelijk verzoek wordt gehonoreerd. In de meeste gevallen geldt de standaardregel: dat het juridisch geen bijzonder complexe zaak was, zodat het binnen het vooraf gestelde aantal uren had moeten kunnen worden behandeld.

Een bijkomend probleem voor de sociaal advocaat is dat het maar al te vaak voorkomt dat iemand die procedeert op basis van een toevoeging, veel tijd nodig heeft om te begrijpen wat er nu precies speelt en hoe hij zijn verweer (of verzoek) het best kan inkleden. Met andere woorden, de communicatie kost vaak onnodig veel tijd (men heeft ook te maken met laaggeletterden of boze burgers) en de bewijsvergaring kost daarom ook veel tijd. Hier onderscheidt een procedure op basis van een toevoeging zich in belangrijke mate van een betaalde zaak. Hoe hoger men is opgeleid en hoe beter men verdient, hoe efficiënter de communicatie met de advocaat verloopt.

Oplossing: het hele systeem op de kop met behoud van alle banen

Op dit moment ligt het financiële risico voor procedures op basis van een toevoeging geheel bij de sociaal advocaat. Hoe goed de advocaat zijn kantoor en vakkennis ook op orde heeft, hij blijft afhankelijk van de forfaitaire vergoedingen door de Raad voor Rechtsbijstand. Deze vergoedingen zijn losgekoppeld van de geleverde diensten en zien slechts op het eindresultaat waarvan het aantal uren van te voren (jaren geleden in de wet) is vastgelegd. Hiermee legt de overheid het financiële risico voor het verlenen van door de overheid gefinancierde rechtsbijstand bij de sociaal advocaat. De overheid kan hier internationaal gezien (in Brussel) goede sier mee maken. Hier klopt iets niet. Het komt bijna neer op pronken met andermans veren. De oplossing is daarom dat daar waar het financiële risico wordt gelopen, ook de verantwoordelijkheid dient te liggen. Het is gebleken dat een private sociale advocatuur niet werkt. Het dient daarom te worden genationaliseerd, hoe socialistisch dit ook klinkt, zeker in onze liberale samenleving waar in de jaren negentig veel overheidsbedrijven zijn geprivatiseerd en marktwerking het sleutelbegrip werd. Marktwerking is ook juist het probleem met de sociale advocatuur: er is geen marktwerking, de overheid legt de regels op, maar deze zijn unfair. De regels zijn bovendien gebaseerd op een verouderd model, toen er nog geen internet was en men communiceerde per brief. Een processtuk en de communicatie daaromheen was bij het opzetten van het systeem van een totaal andere aard dan tegenwoordig, met de appende en mailende client en de veel complexer geworden wet-, en regelgeving.

Deprivatisering van de sociale advocatuur

Hoe ziet het eruit wanneer de sociale advocatuur wordt genationaliseerd? De sociaal advocaat-zelfstandig ondernemer komt in loondienst van de overheid, hij wordt ambtenaar. Uiteraard gaat daar een proces aan vooraf van: welke sociaal advocaat wil in loondienst van de overheid komen, voor hoeveel uur per week en onder welke voorwaarden. Als het dan zover is dat over de wijze van nationaliseren een akkoord is bereikt, dan kan kunnen de Raad voor Rechtsbijstand en het Juridisch Loket worden omgevormd tot de Raad voor Juridische hulp. Zoals ik ook schreef ik mijn artikel in het FD van 31 juli 2021, heeft een rechtszoekende uitsluitend recht op door de overheid gefinancierde rechtsbijstand wanneer hij zich wendt tot de Raad voor Juridische hulp. Het voormalige Juridische loket verdeelt de zaken onder de advocaten in loondienst, die allen hun eigen specialismes behouden, zoals

voorheen toen zijn nog zelfstandig ondernemer waren. De voormalige Raad voor Rechtsbijstand werkt niet meer met vaststellingen volgens het puntensysteem, maar beoordeelt de urenstaten van de advocaten in loondienst. De advocaat kan tijdens een functioneringsgesprek worden gewezen op zaken zoals dat hij teveel uur besteed aan een zaak zodat het salaris niet meer in verhouding staat tot de kosten die de Raad maakt voor de rechtsbijstand. Hier zit de kracht van mijn voorstel: het financiële risico komt nu bij de overheid te liggen en niet meer bij de sociaal advocaat. En dit is ook de plek waar het risico HOORT te liggen, want het is onze overheid die er nationaal en internationaal op voorstaat een democratie te zijn. In een democratie is toegang tot het recht een grondrecht. Wanneer rechtszoekenden de uurtarieven van de commerciële advocaten niet kunnen betalen en er is geen door de overheid gefinancierde rechtsbijstand, dan schendt Nederland art. 47 van het Handvest voor de grondrechten en art. 6 EVRM en kan daarvoor aansprakelijk worden gesteld.

Minpunten van een op te richten Raad voor Juridische bijstand

Kosten/baten, het is nog de vraag hoe dit gaat uitpakken;

De arbeidsovereenkomst met een advocaat als ambtenaar. Risico's voor de eerste jaren: men neemt de sociaal advocaat in dienst op basis van overstapbereidheid en niet op basis van een sollicitatieprocedure;

Het klacht-, en tuchtrecht blijft ongewijzigd. De Orde blijft toezichthouder. In dit opzicht niet anders dan de advocaat in loondienst bij bijvoorbeeld een verzekeraar.

De 'Chinese Walls'? Wie waakt voor de scheiding der machten en een 100 % waterdicht ICT netwerk?

De sociaal advocaat als ambtenaar, het is even wennen en voor hoeveel uur per week gaat men de arbeidsovereenkomst aan?

Wat te doen met zaken waar men eigenlijk niet achterstaat, maar die worden toebedeeld?

Overige minpunten (die er zeker zijn maar waar op het eerste gezicht niet aan wordt gedacht).

Afbeelding: vereniging sociale advocatuur

Conclusie

Het schijnt dat 70 % van de sociaal advocaten erover nadenkt na om te stoppen (of zijn reeds gestopt of beginnen er niet eens meer aan) en dat terwijl 38 % van de Nederlanders is aangewezen op een toevoeging. De overheid heeft besloten niet meer geld in de sociale advocatuur te steken dan het nu doet. Er is een te grote discrepantie ontstaan tussen de Zuidas Advocaat en de sociaal advocaat. Feitelijk zijn het al sinds jaren twee verschillende beroepen. De Zuidas Advocaat is in overwegende mate inhouse lawyer. Deze advocaten dienen nu proceservaring op te doen binnen de sociale advocatuur. Dit beschrijft Caren Schipperus ook in haar artikel. Het is de wereld op zijn kop.

Veel sociaal advocaten, zeker diegenen die er geen betalende zaken of een dienstbetrekking elders erbij hebben, leven op de rand van armoede. De Zuidas Advocaten hanteren (afhankelijk van hun positie binnen het kantoor) hoge tot zeer hoge uurtarieven. Het is zelfs zo dat een hele toevoegingszaak voor bijvoorbeeld het tot stand brengen van een omgangsregeling, exact evenveel betaalt door de Raad voor Rechtsbijstand, als het tarief van 1 uur werk van een partner op de Zuid As. De Zuidas Advocaat dient nu, om het lidmaatschap van de balie te kunnen behouden een beroep op de sociale advocatuur: het stage lopen bij een sociaal advocaat om zelf advocaat te mogen blijven. Dit gebeurt dan met gesloten beurzen.

Mijn opinie ziet niet op alternatieven voor de Zuidas om toch de benodigde proceservaring op te doen, doch slechts op het advies aan de overheid om verantwoordelijkheid te nemen, daar waar men verantwoordelijk is. Er is de keuze tussen 1) ofwel de sociaal advocaten betalen naar rato van het daadwerkelijk aan een zaak besteedde aantal uren (desnoods tegen een lager uurtarief, maar wel het volledige aantal uren uitbetalen) 2) ofwel het systeem om te vormen zoals beschreven, zodat een Raad voor Juridische hulp in het leven wordt geroepen en de sociaal advocaat (part-time) ambtenaar wordt, ofwel 3) zich erbij neer te leggen dat het systeem implodeert wanneer de generatie met pensioen gaat die nu nog bereid is om als sociaal advocaat zich het stof uit de schoenen te lopen omdat men dat nu eenmaal al decennia is gewend of omdat men niet anders kan. Met de implosie van het systeem ben ik benieuwd hoe Brussel hiernaar zal kijken. Het land dat zich laat voorstaan zo democratisch te zijn.

Heleen over de Linden

Advocaat en wetenschappelijk onderzoeker.

Schreef in 2020 een boek over haar ervaringen met internationale procedures op basis van een toevoeging en zou zelf bereid zijn om deel te nemen als ambtenaar (part-time) in het nieuwe systeem.

Afbeelding: website ssr.nl